

דברים פרשת ראה פרק יד פסוק כב - כד 1.

(כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה (כג) ואכלת לפגיו ילקח אליה במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכלת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ילקח אליה כל ימים

2. מעין בית השואבה

איזהו עשיר השמח בחלקו, ר"ל שיספיק לו במה שהמציא לו זמנו, ולא יכאב במה שלא המציא לו וכו', עכ"ל.

וכן נראה לפרש במה שאמרו עשר בשביל שתתעשר, שהכוונה היא שיגיע למדה זו להיות שמח בחלקו, שהרי זה עצמו הוא ענין המעשר, להשים גבול לחמדתו ולחלק מטובו לאחרים, ובשביל זה זוכה לעשירות האמיתית. ובזה יש לבאר מאמרם ז"ל (תענית ט.) על הכתוב במלאכי (ג.) "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די", מאי עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, כלומר העשירות הבאה על ידי נתינת המעשר היא הכח לומר "די", שמספיק לו במה שהמציא לו זמנו.

ואגב, אורחין נבאר לשון "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די", אשר כבר העירו המפרשים שאין משתמשים בהשפתיים בחיתוך מלת "די". ויתכן שהכוונה שבעת צרה צועקים "וי" אשר היא ממוצא השפתיים, ומרוב התלאות עלול שיבלו השפתיים מלומר "וי", ואמר הנביא שיהיו ימים שיסיר הקב"ה ממנו יגון ואנחה ועוד לא ישמע שוד ושבר ולא יבלו השפתיים מלומר "וי", אלא שבמקומם יאמרו "די" מרוב הברכה שיקבלו מהקב"ה.

(יד, כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה.

ובמסי' שבת (ק"ט.) עשר בשביל שתתעשר. ויש להעיר, שבדרך כלל לא מצינו שלשון עושר מורה על ענין טוב, וכבר היה החכם מכל אדם בספר משלי וקהלת מגנה את העושר לכל ענפיו.

במסי' נדרים (לח.) אי"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכירתו אלא על גבור ועשיר וחכם וענוי וכו', הרי שהעושר הוא מתנאי הנבואה, ויש להבין מהו מעלת העושר. וכתב על זה הרמב"ם בפי' שביעי משמונה פרקים שלו וז"ל ודע שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שיהיו לו כל המעלות השכליות, ורוב מעלות המדות והחזקות שבהן, והוא אמרם (שם) אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר. וחכם הוא כולל כל המעלות השכליות בלי ספק, ועשיר הוא ממעלות המדות ר"ל ההסתפקות מפני שהם קוראים המסתפק עשיר, והוא אמרם בגדר העשיר (אבות פ"ד)

ק"ט

מאמר חזקוני-מאמר חזקוני

3.

בשעת פרידה מן הסוכה: בפרשת הרגלים ב"ראה" נאמר בפסח ובשבועות "במקום אשר יבחר השם לשכן שמו שם", ואילו בסוכות נאמר רק "במקום אשר יבחר השם", היינו שבסוכות, נשמטו התיבות "לשכן שמו שם" בנוגע לבית המקדש, מכיון שיש עוד מקום שחל שם שמים עליו, היינו הסוכה. לכן התואר של בית המקדש נשאר רק "במקום אשר יבחר השם". וכשם שמצינו הנהגות פרידה מירושלים אחרי עלייתם למקום של "לשכן שמו שם", כך יש ענין מיוחד של פרידה מסוכה, שאף בה מתקיים שיכון שמו. ובזה נפרדים... מתוך אמירת ה"יהי רצון".

4.

"אחר" ו"אחרי" — שני ביאורים נפלאים

"אחרי ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאוֹתוֹ תִּירָאוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִּשְׁמְעוּ וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹדוּ וְכִי תִרְבְּקוּ" (יג, ה)

מסופר, כי ב"כנסיח הגדולה" הראשונה, נפגשו הגאון בעל "חפץ חיים" מראדין וחדאמו"ר בעל "אמרי אמת" מגור. בשיחח ביניהם, שעסקה בעניינים שברומו של עולם, הזכיר ה"חפץ חיים" את הפסוק שלפנינו, והעיר עליו הערה נוקבת:

בחוקי הלשון, המילה "אחר" מתייחסת לדבר הסמוך לדבר שלפניו. המילה "אחרי", לעומת זאת, מתייחסת לדבר שאינו סמוך ממש, אלא מעט מופלג מן הדבר שלפניו. לאור זאת, יש לתמוח: הלא על האדם להתקרב אל הקב"ה ולא להתרחק, ואם כן היה מן הראוי לכתוב "אחר ה' אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ", שמשמעותו התקרבות וסמיכות לחקב"ה, ולא "אחרי"?

אלא — ביאר ה"חפץ חיים" — לעיתים תוקפות את האדם מחשבות של זיכרון וייאוש. נדמה לו שהוא עומד על סף התחום, רחוק ומרוחק מאביו שבשמיים, עד שהוא משוכנע כי הקב"ה לא יעזרו בשעת מצוקתו הגדולה. אך גם זה הוא מתכסיסי היצר, המבקש להמיתו, ואין שמץ של אמת ברעיון פסול זה, שכן עד דכדוכה של נפש מקבל הקב"ה, האב הרחמן, את בניו ומושיעם בעת צרה, בכל עת ובכל מצב!

זו כוונת הפסוק: גם כאשר נדמה לאדם כי הוא במצב של "אחרי ה' אֱלֹהֵיכֶם", רחוק ומופלג ממנו, מכל מקום אל יתיאש, אלא יתאמץ גם אז ללכת ולחידבק בשכינה, אף בכוחותיו האחרונים, ויקיים את הפסוק "אשרי איש שלא ישכח ובן אדם יתאמץ בך", ואז תבוא לו ישועת ה' כחרף עין.

נענה ה"אמרי אמת" והוסיף: אני אבאר את הפסוק בדרך החסידות: דוקא כאשר האדם מרגיש את עצמו מרוחק מהקב"ה, מתוך ענוות רוח ושברון לב כזה, הוא קרוב ביותר לחקב"ה, ודוקא אז הוא זוכה ל"ובו תדבקו", שכן "קרוב ה' לנשברי לב" — למי שליבו נכנע ושבור...

5

בכלל ישראל לא שייך מצב של בינוניות

אוסר על ימים
אחריהם

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. (דברים יא, כ)

ופירש הספורנו: "ראה - הביטה וראה, שלא יהיה ענינך על אופן בינוני, כמו שהוא המנהג ברוב, כי אמנם אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, והם שני הקצוות, כי הברכה היא הצלחה יותר מן המספיק, על צד היותר טוב, והקללה היא מארה מחסרת שלא יושג המספיק".

וביאור דבריו, כי אצל איש הישראלי אין דרך בינונית כשאר אומות העולם! אלא ישנם רק שני קצוות, או ברכה - שכר ושפע יותר מן הנצרך, או מארה - שלא יושג המספיק. וזהו שהזהירה תורה: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". "זעה אז עס איז נישטא קין מיטעלע וועג" - ראה, שאין דרך אמצעית! או ברכה או קללה ח"ו.

ובהמשך הפרשה, על הכתוב (פסוק ל) "הלא המה בעבר הירדן", כתב הספורנו: "בתחילת בואכם בארץ, כדי לפרסם בתחילת כניסתכם שלא תהיה ישיבתכם בה על אופן מספיק, אבל יהיה על אופן מוצלח או על אופן מקולל". נראה שיש כאן עוד הדגשה מיוחדת על ישיבת ארץ ישראל, שלא תיתכן שתהיה במצב ממוצע, אלא או שתהיה על אופן מוצלח בשפע בלי גבול, או להיפך*.